

FRECVENȚA DEICTICELOR ÎN PROGRAMELE ELECTORALE

(la alegerile primarului general al municipiului Chișinău, 2007)

Tatiana VERDEȘ

Catedra de Lingvistică Generală și Limbi Clasice

The deicticity problem in political speech is a central one, because, as discursive strategy, deictic in political speech is determined as being an essential characteristic of this one.

The deictics are comfortable and economic. It has been demonstrated that they have the capacity to transform an objective political speech in a subjective one, being used as a link between transmitter and receiver, candidate and voter. It has been found that the presence of some deictics increase the chance of success of the political speech (affirmation made according to general election for Chisinau Municipality Mayor). So, the usage of deictics, which can have different connotations through super-saturation of meaning, give the possibility for the receiver to choose between different interpretations and to stop to a convenient one. From another point of view, in a statement where the number of deictics is large it is more difficult to reject; this is characterized by some degree of ambiguity which is convenient for a political actor, as it offers a refuge possibility.

Although the usage of deictics without discernment can have adverse effects. The difficult discursive schematization leads to queries from the receiver, followed by disbelief.

So, the art and science of the usage of deictics in political speech can be an important source of success for a political man, as excessive deicticity leads to adverse results.

Deicticele sunt elemente relaționale, conectori textuali, semne indicatoare, mărci lingvistice care *indică sau trimit spre referent, fără a-l numi*; altfel spus, deicticele definesc obiectul prin trimitere la anumiți indici personali, spațiali, temporali; ele sunt mereu raportate la vorbitor. [1, p.547; 3, p.487-491; 4, p.30; 5, p.15-25; 10, p.34].

Pentru a examina variațiile semantice ale deicticelor în discursul politic electoral se propune un studiu de caz al utilizării deicticelor în cadrul programele electorale ale candidaților la funcția de primar general al municipiului Chișinău, iunie 2007. S-au luat ca obiecte de cercetare doar două programe electorale ale liderilor din primul scrutin, este vorba de Programul reprezentantului Partidului Liberal, Dorin Chirtoacă (notat în continuare Pr.1) și Programul electoral al candidatului Veaceslav Iordan, Partidul Comuniștilor (notat cu Pr.2)

Pentru realizarea acestui scop s-a recurs la următoarele metode: studiul de caz, analiza, compararea și interpretarea, propunându-se și un calcul statistic.

Schema de analiză utilizată este cea propusă de Harold D. Lasswell: **cine, ce, cui, cum și cu ce rezultate comunică?** [Apud: 9, p.132].

Prin urmare, la întrebarea **CINE** comunică se va răspunde: actorul politic, candidat la funcția de primar general al municipiului Chișinău, iunie 2007. În primul caz este vorba de Dorin Chirtoacă, un tânăr de 31 de ani, reprezentant al Partidului Liberal, în al doilea caz este Veaceslav Iordan, politician comunist în vârstă de 43 de ani.

CE se comunică: programul electoral, atitudinea, poziția candidatului față de problemele prezente și viitoare ale orașului Chișinău, strategia și tactica după care se va călăuzi în activitatea sa pentru materializarea programului său.

CUI se comunică: cetățeanului alegător cu reședință în municipiul Chișinău.

La etapa **CUM** problema se pune în felul următor: pornind de la scopul urmărit de candidat, se va examina în ce măsură pot influența modelele discursive propuse (programele electorale) asupra rezultatelor alegerilor, cu referință la utilizarea, frecvența și interpretarea deicticelor. Altfel spus, cum se poate obține efectul scontat și cu ajutorul deicticelor.

Scopul candidatului este unic, cel de a influența alegătorul în favoarea sa, astfel încât acesta sa-i dea votul la alegeri.

Deși se urmărește același scop și se preconizează același efect, sunt persoane diferite ce promovează doctrine politice distincte, prin urmare, structura și conținutul platformelor politice¹ se deosebesc.

¹ Programele politice sunt disponibile pe site-ul <http://E-democracy.md>.

Programul electorală 1 (D. Chirtoacă) structural se împarte în două: Introducere (Prolog – adresarea către alegatori, *cetățeni*) și Cuprins (programul propriu-zis, acțiunile ce urmează a fi făcute), **Programul 2** (V.Iordan) cuprinde 3 părți: Introducere (Prolog – obiectivele și atitudinea candidatului); Cuprins (programul electoral în 15 puncte) și Cuvânt de încheiere (Epilog). Este clar sesizată asocierea a două tipuri de discurs: unul mai puțin oficial (Pr.1 – Introducere, Pr. 2 – Introducere și Cuvânt de încheiere) și unul oficial (de tipul „*limbii de lemn*”) [7: p. 242; 10: online; 2: p. 111] (Cuprinsul ambelor programe electorale).

Întrucât se propune o statistică s-a făcut un calcul matematic al cuvintelor folosite de locutori, astfel că în Pr.1 s-au numărat 672 de cuvinte (în Introducere 86 cuvinte, în Cuprins – 586 cuvinte) și în Pr.2 – 954 cuvinte (Introducere – 194 cuvinte; Cuprins – 478 cuvinte; Încheiere – 277 cuvinte). În urma analizei, s-a observat că deicticele sunt mai frecvente în partea de text mai puțin oficială.

Pornind de la trihotomia brühleriană *eu - aici - acum*, se propune, mai întâi de toate, analiza referinței personale. Întrucât este vorba de programele electorale ce vin din numele unei persoane este firească utilizarea pronumelui personal persoana întâi, singular sau plural, *eu/noi*.

Se impune în acest sens Pr.2, unde pronumele personal persona I, singular, *eu* se repetă regulat (inclusiv pronumele posesiv precum și formele acestuia *meu, mea, mele, mine, mie, îmi...*), spre deosebire de Pr.1 unde nu s-a depistat nici un caz:

„*Eu* nu sînt un politician, *eu* sînt un expert cu realizări în organizare și management. Neîndeplinirea oricărui punct din programul meu electoral va fi urmată de demisia *mea* pentru că *eu* nu pot accepta promisiuni nerealizate. Programul *meu* electoral este bazat pe cerințele și nevoile cetățenilor și oferă soluții concrete la problemele lor. (...) *Eu* sînt un gospodar bun, am experiență și știu ce vreau.” (Pr.2, V.Iordan) etc².

Ar fi de discutat dacă este sau nu *eu* (utilizat în Pr.2) deictic?! Fiind clar că discursul aparține candidatului V.Iordan, de fiecare dată *eu* și formele acestuia se vor egala cu numele autorului. Totuși, fiind vorba de o trimitere spre referent, de o dependență de situația de comunicare, *eu* poate fi considerat deictic, deictic personal pronominal, deoarece de multe ori este un *eu* generalizat, ce are în vedere partidul, echipa, organizație etc.

În Pr.2, în care este expus discursul candidatului D. Chirtoacă, se dă preferință pronumelui personal persoana I, pl, *noi*, deseori înlocuit cu deicticul *împreună*: „*Împreună* am lansat schimbarea”; „*Împreună* am învins”; „*Împreună* putem câștiga”. (Pr.1, D.Chirtoacă) Deși se utilizează același cuvânt deictic *împreună*, implicatura lui este nuanțată diferit în toate cazurile. Astfel că: *împreună* = *noi*, care *te* include și pe *tine*, sau una din variantele: *eu+voi*; *eu+tu*; *noi+voi*; *eu+noi+voi*. Contextul deja ancorează varianta considerată corectă: „*Împreună* am învins în alegeri acumulând 35% și ocupând locul al 2-lea.” (Pr.1, D.Chirtoacă) *Împreună* implică pe *noi*, reprezentanții PL și *voi*, cei care ne-au votat.

Sau în: „*Împreună*, la 3 iunie 2007, putem câștiga alegerile și realiza schimbarea spre bine.” (Pr.1, D.Chirtoacă), *împreună* = *eu*, D. Chirtoacă + *noi*, reprezentanții PL + *voi*, cetățenii RM, chișinăuienii care doresc *schimbarea spre bine*. Același exemplu poate fi interpretat și altfel: *împreună* = *eu/noi* + *tu* etc.

Uneori, contextul concretizat lipsește cuvintele de valoare deictică în exemplul „În calitate de primar general, *împreună* cu consilierii Partidului Liberal din Consiliul Municipal Chișinău...” (Pr.1, D.Chirtoacă) *împreună* este mai mult sau mai puțin, explicit: *eu*, D. Chirtoacă, în calitate de primar general + *ei*, consilierii Partidului Liberal.

În raport cu pronumele personal la persona I, apare pronumele personal la persoana II, sing./pl., *tu/voi*, înlocuit în textele analizate cu pronumele de politețe, persoana II, *dumneavoastră*:

„Voi câștiga ca să conduc așa cum doriți *dumneavoastră*, în interesul *dumneavoastră*.” (Pr.2, V.Iordan)

„Viitorul nostru european depinde de prezența noastră la scrutin și de votul *Dumneavoastră* pentru candidatul și consilierii Partidului Liberal.” (Pr.1, D.Chirtoacă)

Semnificativă este relația *eu/noi* – *dumneavoastră*, unde prin *dumneavoastră*³ se implică *poporul, chișinăuienii, alegătorul, voi, tu* etc.

În cazul Pr.2 se codează informația privind raportul social, *eu* sunt ca și *voi*, dar și informația *eu judec și doresc ceea ce doriți și dumneavoastră*, prin urmare, votați-mă să vă (ne) apăr interesele. Prin prezența mai multor mărci deictice (formele verbale, verbele deictice, substantivul generalizator, pronumele de politețe) Pr.2 impune pragmatic o reacție, deicticele servesc ca strategie discursivă cu ajutorul căreia actorul politic se

² Utilizarea repetitivă a unui cuvânt într-un discurs are o anumită semnificație, în cazul dat ar putea marca relația de autoritate dictatorială.

³ Menționăm că felul de scriere a pronumelui de politețe *dumneavoastră* diferă (Pr.1 – cu majuscula; Pr. 2 – cu minusculă), ceea ce ar putea fi interpretat ca un ancoraj deictic, o atitudine mai mult sau mai puțin pozitivă.

apropie de alegător, îi trezește interes, îl încadrează în discurs, oferindu-i unul dintre cele mai importante roluri, printre care și cel decisiv de a vota candidatul-emitător – V.Iordan. Se încearcă o influență la nivel de subconștient, bazată pe psihologia *naivului*⁴, alegătorul fiind „bombardat” insistent, se lasă manipulat.

În cazul Pr.1 se practică aceeași tactică – promovarea unui scop comun – se pledează pentru un viitor european, care depinde de ambele părți, candidat și alegător. Deși utilizarea pronumelui deictic *nostru* din *viitorul nostru* i-ar include într-un singur grup comun.

Să luăm exemplul: „Partidul Liberal este convins de victoria **noastră** și **vă** chemăm să participați la alegeri.” (Pr.1, D.Chirtoacă), unde ideea promovată este explicită, *Partidul Liberal este convins de victorie*. Dar este prezent și un mesaj implicit marcat de deicticele pronomiale *noastră*, *vă* și formele verbale deicticele *chemăm să participați*: *Noi (PL) vă chemăm (pe voi, alegători) să-l votați pe D.Chirtoacă*. Se vede că trecerea de la mesajul enunțat la cel scontat nu se poate face numai pe baza informațiilor date (partid, victorie, alegeri etc.). Explicitarea enunțurilor este o componentă fundamentală a procesului de interpretare pragmatică și nu se poate reduce la un simplu proces de decodificare. Este vorba aici de ceva mai mult, adică de un proces de dezvoltare sau îmbogățire a formei logice.

O asemenea situație ilustrează și exemplul: „Nu am dreptul să **vă** dezamăgesc. Nu vreau să **vă** mai văd nemulțumiți” (Pr.2, V.Iordan) cu mesajul implicit *Votază-l pe V.Iordan și nu vei mai fi nemulțumit*.

Un alt raport personal utilizat frecvent în discursul electoral este *eu/noi - el/ei/dânșii*. Componenta referențială a pronumelui de politețe bineînțeles că va fi una deictică negativă, întrucât prin *el/ei/dânșii* se vor desemna adversarii politici⁵: „Programele **dânșilor** sunt foarte generale și dificil de înțeles pentru omul de rând; **Dânșii** vorbesc mult și vor face puțin.” (Pr.2, V. Iordan) etc.

În programele Pr.1 și Pr.2 s-au depistat și alte tipuri de deictice personale:

- exprimate prin pronume/adjective posesive – *victoria noastră*; *prezența noastră*, *viitorul nostru* etc.; de cele mai dese ori pluralul utilizat indică unicul posesor al obiectului denumit, al discursului și, implicit, al partidului, al poporului;

- pronume/adjective demonstrative: „**Primarii** din Moscova, Kiev, București și capitalele altor țări europene – sunt stabilite relații de colaborare cu **aceștia** pentru a obține rezultate scontate în viitorul apropiat.” (Pr.2, V. Iordan), unde *aceștia* este deictic personal pronominal cu referință anaforică, reluarea antecedentului *primarii*.

În secvența: „Orice promisiuni făcute în **această** campanie electorală pot rămîne vorbe goale, dacă nu se vor bucura de sprijinul pe care pot să-l ofere alegătorii, Consiliul municipal, forțele politice, comunitatea de business și primarii altor capitale din Europa.” (Pr.2, V. Iordan) adjectivul demonstrativ are deja o referință deictică, cu implicatura *campania electorală la funcția de primar general al municipiului Chișinău, iunie 2007*.

- diverse forme ale pronumelui personal: „Repararea drumurilor cu termen de garanție conform standardelor europene, dezapezirea **lor** la timp, prin concesionarea serviciului.” (Pr.1, D.Chirtoacă) *lor* = *drumurilor*; sau „Consultarea cetățenilor și implicarea **lor** directă în procesul de luare a deciziilor, dezvoltarea parteneriatelor cu societatea civilă.” (Pr.1, D.Chirtoacă) *lor* = *cetățenilor*; „...sper că toți alegătorii, indiferent de partid, să înțeleagă că acest Program este în interesul **lor** și să mă voteze.” (Pr.2, V. Iordan) *lor* = *alegătorilor*; unde mesajele sunt ancorate în contextul comunicativ. etc.

Merită a se menționa că, spre deosebire de celelalte programe politice invadate de demonstrative, aici primatul îl au deicticele personale. S-a observat că numărul deicticelor personale este mai mare în Pr.2 decât în Pr.1, o explicație ar fi structura diferită a platformelor, dar și conținutul, formele de exprimare, vocabularul utilizat etc. Discursul candidatului D.Chirtoacă se caracterizează, în cea mai mare parte, prin *limbajul de lemn*, unde sunt mai frecvente alte tipuri de deictice (substantivizarea infinitivului, formele verbale specifice etc.).

⁴ Una dintre ideile pragmatice de bază este legătura dintre limbă și *psihicul* interlocutorilor. Omul se caracterizează prin două capacități cognitive de bază, echivalente cu aspectele: **limba** (act comunicativ) și **psihologia naivă**, altfel spus capacitatea de a accepta ușor părerea altuia (după Sperber) Astfel, la nivelul de conștient al individului, impactul persuasiv al comunicării trebuie să parcurgă 4 procese: *atenția*, *înțelegerea*, *acceptarea*, *reținerea* și, în final, efectul se observă în comportamentul individului. Dacă acești pași sunt bine gândiți și conștientizați, succesul discursului este garantat. [9, p.325].

⁵ Dacă în Pr.1 nici nu se pomenește de adversari, atunci în Pr. 2 se fac chiar pronosticuri: „Diferența între mine și adversarii mei politici este evidentă: eu sunt un gospodar bun, am experiență și știu ce vreau.” (cu implicatura: ei sunt gospodari răi sau nu sunt gospodari, fără experiență, nu știu ce vor). Sau: „Adversarii mei politici vin cu propuneri nerealiste, fără surse de finanțare. Programele *dânșilor* sunt foarte generale și dificil de înțeles pentru omul de rând.” Implicit se face simțită lupta electorală, frica de apariția unui adversar.

Referință deictică personală au și formele verbale (prin persoana verbală): *ne asumăm* (I, pl.), *să realizăm* (I, pl.), *am lansat* (I, sing., pl.), *am învins* (I, sing., pl.), *putem* (I, sing., pl.), *vă chemăm* (I, sing., pl.), *să participați* (II, pl.) (Pr.1, D.Chirtoacă); *să aducem* (I, pl.), *să acordăm* (I, pl.), *nu vreau* (I, sing.), *sunt* (I, sing.) etc. (Pr.2, V. Iordan)

Programul electorală este un tip de discurs conceput pentru a fi exprimat atât în scris, cât și oral, influența politicianului-locutor asupra participanților la comunicare este atât indirectă, cât și directă. În cazul nostru este vorba, mai mult, de o influență indirectă, prin urmare, atât indicii temporali, cât și cei spațiali vor fi mai puțin importați, expresivi.

Cu privire la **deicticul spațial** precizăm faptul că întrucât poziția interlocutorilor față de programele electorale nu este importantă, circumstanțele spațiale mai că lipsesc. De cele mai dese ori cuvintele cu configurație spațială sunt concretizate și-și pierd valoarea deictică: **Acest** Program este în interesul lor (Pr.2); Îmi asum responsabilitatea pentru îndeplinirea **acestui** program electoral (Pr.2); ...vor susține permanent aplicarea **acestui** Program (Pr.2) ș.a.

Se remarcă totuși că în programele-lucrări analizate s-au marcat mai frecvente mărcile **deicticiale temporale** exprimate prin formele gramaticale ale verbelor.

În discursul lui V.Iordan prevalează timpul viitor (Conjunctivul (cu sens de viitor), Viitorul I): *să aducem, să acordăm, să protejăm, să conduc, va fi, vor fi reparate* ș.a. (Pr.2, V. Iordan).

În discursul lui D.Chirtoacă verbele sunt substantivizate, se simte tendința de substantivizare a tuturor părților de vorbire: „ne asumăm să realizăm: **Crearea** condițiilor pentru **dezvoltarea** mediului de afaceri, **atragerea** investițiilor autohtone și străine, în vederea **creșterii** numărului locurilor de muncă și a salariilor. (...) **Construirea** de locuințe sociale pentru cei defavorizați și familii tinere; **Renovarea** și **construirea** de noi terenuri de joacă pentru copii, **îngrijirea** și **amenajarea** spațiilor verzi, a terenurilor de sport, a zonelor de odihnă.; **Modernizarea** și **eficientizarea** stației de epurare a apelor reziduale, prin finanțări europene, construirea fabricii de prelucrare a deșeurilor. etc.” (Pr.1, D.Chirtoacă) marcate implicit de viitor.

Faptele examinate arată că dacă, din punct de vedere semantic, infinitivul presupune numele acțiunii (un anume grad de concretețe), în urma substantivizării se face o falsă concretețe a discursului. Este vorba de o sustragere de la precizia verbală pentru a obține echivocul atemporalității.

Prin urmare, în ambele cazuri este vorba de un viitor deictic: totul va fi..., se vor realiza toate obiectivele (măine) doar cu condiția că alocutorul-alegătorul va vota (azi) candidatura unui sau altui actor politic, ceea ce-i va da puterea și conducerea.

Valoare deictică au și adverbele temporale lipsite de concretizare de tipul: *acum/atunci*: „...pentru apărarea mediului înconjurător, **acum**⁶ amenințat de poluare și dezvoltare haotică.” (Pr.2, V.Iordan), unde umplutura semantică a deicticului *acum* poate fi: *când mediul înconjurător este poluat, este într-o situație deplorabilă sau acum, ultimii ani, în 2007* ș.a., *acum* – deictic cu dublă afirmare: temporală și discursivă.

S-au înregistrat și deictice temporale exprimate prin substantive de tipul (dimineața/ziua/seara, trecutul/prezentul/viitorul): „**Viitorul** nostru european depinde de prezența noastră la scrutin și de votul Dumneavoastră pentru candidatul și consilierii Partidului Liberal.” (Pr.1, D.Chirtoacă) În accepția sa generală, prin *viitor* s.n. se înțelege un *timp care urmează prezentului, viitorime*. Aici, substantivul neutru *viitor* este deictic prin referință. Astfel că expresia *viitorul nostru european*, în contextul dat, sugerează un *viitor* aluziv, ziua alegerilor când trebuie votat candidatul și consilierii PL (*viitor* cu PL), care presupune și un viitor mai îndepărtat, *viitor european*, integrarea în Uniunea Europeană.

Odată cu schimbarea situației de comunicare se va modifica și mesajul ancorat: „Să acordăm atenția necesară *tinerei generații*, să avem grijă de *copii* și *tineret*, **viitorul** municipiului Chișinău” (Pr.2, V.Iordan) Substantivul deictic *viitor* îmbracă aici o altă conotație: *viitorul este tânăra generație, grija de copii și tineret*, cu mesajul implicit – dacă nu vă este indiferentă soarta, viitorul copiilor voștri, votați Partidul Comunistilor, ideile, programul acestora; or *viitorul* presupune municipiul Chișinău cu PCRM la conducere.

S-a observat că în Pr.2 se întâlnesc des date, cifre, fapt ce ar trebui să concretizeze mesajul comunicativ. Or, aici remarcăm că este vorba de un fals concret: în **perioada 2007–2008** vor fi înființate; în **anul 2008** se va începe...; începînd cu **vara anului 2009**... etc.; deși sunt limitate proporțiile semantice, totuși persistă o doză de ambiguitate, ambiguitate deictică.

⁶ Conform Gramaticii Limbii Romane adverbul *acum* indică o marcă temporală imprecisă: **ACUM** = în prezent, în momentul de față, actualmente etc. Ambiguitatea semantică și comunică deicticitate, dependența de situația de comunicare și contextul comunicativ.

Sunt cazuri când deicticul se caracterizează printr-o ambiguitate sporită, de exemplu: „Sînt stabilite relații de colaborare cu aceștia pentru a obține rezultate scontate în *viitorul apropiat*.” (Pr.2, V.Iordan), referința temporală a deicticului *viitorul* nu poate fi determinată doar de ceea ce este spus, ci de sensul comunicat de expresia temporală. În alți termeni, referința temporală este indeterminată și non-literală [A se vedea: 6: p.44]. Așadar, deicticele pot fi sursă de ambiguitate, viitorul apropiat poate fi *și azi, și mâine, și ... peste zece ani*.

După cum s-a mai observat, majoritatea deicticelor utilizate în discursul politic fac referire la însuși discursul/schimbul verbal care le conține. Astfel că, orice deixis personal, spațial sau temporal poate fi și discursiv (textual).

Din aceste considerente s-a propus un studiu statistic organizat pe trei straturi:

- **deictice de gradul I**, create și folosite special pentru exprimarea instanțelor deictice, a spațiului, a timpului, a relației interpersonale specifice;
- **deictice de gradul al II-lea și de gradul al III-lea**, deicticele de gradul al II-lea – indicatoare și a altor valori semantice decât cele deictice și cele de gradul al III-lea – constituite din termeni și sintagme care doar în situații excepționale capătă valori deictice.
- **celelalte cuvinte** (ne-deictice).

Astfel că, cele două discursuri electorale Pr.1 și Pr. 2 au fost supuse unui calcul matematic, în depenență de care s-a și marcat raportul celor trei straturi de cuvinte. Totuși, considerăm important a menționa că aceste calcule sunt aproximative, întrucât există riscul dublei afirmații, același deictic poate implica valori semantice specifice pentru exprimarea instanțelor deictice, dar și valori adăugatoare, complementare.

În cele din urmă, s-a observat că **Programul electoral 1** (D. Chirtoacă), cu 672 de cuvinte în total, se caracterizează prin formulări abstracte, cuvinte răsunătoare cu „veridicitate” pragmatică (*împreună, viitor, condiții, investiții străine, asigurare, modernizare, renovare, dezvoltare, garantare, schimbare* ș.a.). Întregul discurs fiind sub pecetea pragmaticității, atrage, surprinde, intrigă, dar și lasă o doză de incognito, *incognito deictic*.

Conform calculelor s-a fixat cu aproximație raportul:

**Pr.1 – 5,50% deictice de gradul I,
37,19% deictice de gradul II și III,
62% celelalte cuvinte.**

În **CONCLUZIE 37% din totalul cuvintelor utilizate au valoare deictică**, primat având deicticele de gradul al II și al III-lea, indicatoare și a altor valori semantice decât cele deictice sau deictice constituite din termeni și sintagme care doar în situații excepționale capătă valori deictice.

În același sens, s-a constatat că articularea hotărâtă a substantivelor (de regulă articolul hotărât denumește un obiect, concept etc. cunoscut de vorbitor sau individualizat dintr-o mulțime de obiecte similare), devine, aici, marcă deictică prin valențele sale orientative, relaționale, prin dependența de situația de comunicare: Pr.1: *condițiilor, drumurilor, stației, programului, instituțiilor* etc.; prin urmare, este vorba de cuvinte deictice cu referință vagă.

Faptele examinate demonstrează și predilecția pentru forma substantivizată a verbelor: *garantarea, crearea, dezvoltarea, asigurarea, deschiderea, finalizarea, dotarea* etc., considerată aici marcă deictică ocazională (deictice de gradul III), ce implică discursului un fals concret.

Se ajunge la concluzia că varietatea semantică, referința contextuală, ambiguitatea cuvintelor deictice marchează interpretabilitatea întregului discurs politic.

Spre deosebire de Pr.1, **Programul electoral 2** (V. Iordan), cu 954 cuvinte în total, se caracterizează printr-o deicticitate mai sporită:

**Pr.2 – 26,9% deictice de gradul I,
22,01% deictice de gradul II și III,
51,05% celelalte cuvinte.**

Prin urmare, este vorba de **48,91%** din totalul cuvintelor marcate de deicticitate.

După cum s-a observat, în Pr.2 o poziție dominantă ocupă deicticele de gradul I. Ținem să menționăm, în acest sens, că putem considera exagerată prezența impunătoare a elementului egocentrist (*eu, mie, al meu, sunt convins, voi câștiga* etc.) Dacă din punct de vedere pragmatic discursul lui V. Iordan pare a fi corect, fiind prezentă persoana concretă, din punct de vedere stilistic s-ar marca relația de autoritate dictatorială.

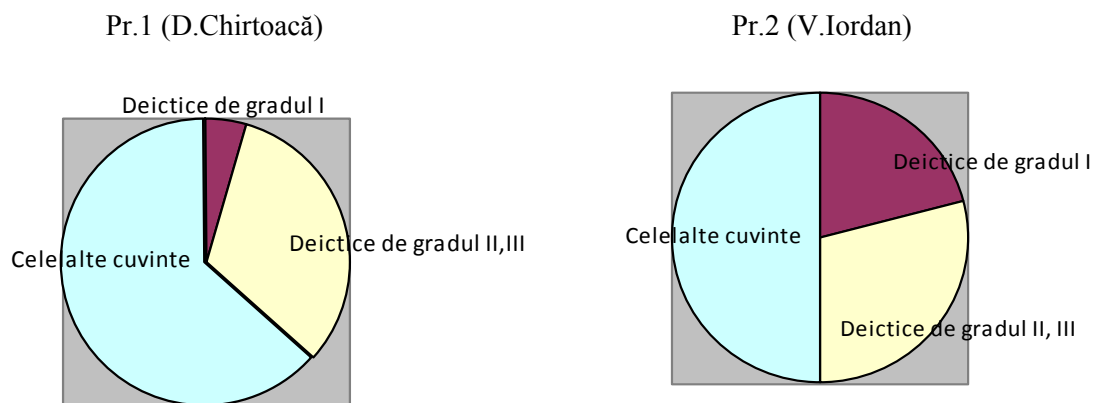
Distinctivă este și preferința pentru formelor de viitor: viitorul I, viitorul II: *vor completa, va percepe, va alimenta, vor fi monitorizate, vor fi protejate, se va aplica* etc. – deictic propriu-zis cu dublă sau triplă accepție (personală, temporală și discursivă).

Deși se propun mai multe date, cifre concrete: *în 2008..., în perioada 2007-2008..., cu peste 5000 de locuri noi de muncă* etc., predomină ambiguitatea deictică.

În cele din urmă, programul electoral al candidatului V.Iordan este format dintr-un șir de promisiuni, care pot fi, de fapt, vorbe goale: „Orice promisiuni făcute în această campanie electorală pot rămâne vorbe goale dacă nu se vor bucura de sprijinul pe care pot să-l ofere alegătorii, Consiliul municipal, forțele politice, comunitatea de business și primarii, altor capitale din Europa.” (Pr.2, V.Iordan) Afirmația suprasaturată semantic actualizează intenția emițătorului, ghidarea/manipularea receptorului alegător: *Votați candidatul PCRM și toate promisiunile vor deveni realitate!*

Concluzia la demersul de mai sus este că deicticele sunt intenționale și motivate de interesul fundamental al actorului politic – cucerirea puterii, însă exprimarea clară a acestui lucru nu este benefică din punct de vedere performativ. Astfel, se recurge la deictice cu ajutorul cărora se încearcă o influențare/manipulare/ghidare indirectă a alegătorului.

Rezultatele statistice se pot ilustra astfel:

Comparând rezultatele obținute, credem important a menționa:

Problema deicticității în discursul politic este una centrală, pentru că în calitate de strategie discursivă, deixisul este determinat ca o caracteristică esențială a acestuia.

S-a dovedit că cele mai frecvente deictice utilizate sunt deicticele de gradul II și III, cu referințe contextuale.

Deicticele sunt comode și economice. S-a demonstrat că ele au capacitatea de a transforma un discurs politic obiectiv într-un discurs politic subiectiv, fiind utilizate ca punte de legătură dintre emițător și receptor, candidat și alegător.

S-a constatat faptul că prezența unor deictice mărește șansele de succes ale discursului politic (afirmație făcută în baza rezultatelor alegerilor la postul de primar general al municipiului Chișinău, 2007). Astfel, folosirea deicticelor ce pot avea variante conotații, prin suprasaturarea de sens, dă posibilitate receptorului să aleagă între diverse interpretări și să se oprească la cea convenabilă. Dintr-o altă perspectivă, un enunț unde numărul deicticelor este semnificativ este mai greu de respins, acesta se caracterizează prin un anumit grad de ambiguitate ce îi este favorabil actorului politic, întrucât îi oferă posibilități de refugiu.

Totuși, utilizarea fără discernământ a deicticelor poate avea și efecte contrare. Schematizarea discursivă dificilă conduce la o nelămurire a receptorului, urmată de decredibilizare.

Astfel că arta și știința utilizării deicticelor în discursul politic poate fi o importantă resursă pentru succesul unui om politic, după cum deicticitatea excesivă conduce la rezultate contrare.

Bibliografie:

- Alexandrescu V. Pragmatique et Théorie de l'énonciation: choix de textes. - București: Editura Universității din București „Științe ale limbajului”, 2001. - 646 p.
- Condrea I. Aspecte ale discursului politic în campania electorală // Filologia modernă: realizări și perspective în context european. (Ediția a II-a) Limbă. Limbaj. Vorbire. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2010. - 512 p.

3. Dimitrescu F. Deixis și persoană // Studii și cercetări lingvistice. X. Nr.3. - 1959. - p.487-491.
4. Hobjilă, A. Microsistemul deicticelor în limba română vorbită neliterară actuală. - Iași: Casa Editorială Demiurg, 2003. - 181 p.
5. Ionescu-Ruxăndoiu L. Sugestii pentru interpretarea pragmatică a unor deictice în dacoromâna vorbită. (II) În: Studii și cercetări lingvistice. - București: Editura Academiei Române, 1993, p.15-25.
6. Moeschler J. Aspects pragmatiques de la référence temporelle: indétermination, ordre temporel et inférence // *Langages*, Nr.112. - Paris: Editura Larousse, decembrie 1993. - 367 p.
7. Papadima D. Limba de lemn – un antilimbaj // Limba și literatura română. Societatea de Științe. Anul XXI, Nr.2 (aprilie-iunie). - București, 1992.
8. Rovența-Frumușani D. Semiotica discursului științific. - București: Ed. Științifică, 1995. - 225 p.
9. Sperber D. Wilson D. La pertinence. Communication et cognition. Trad. de Relevance. - Paris: Editions de Minuit, 1989(1986). - 400 p.
10. Zafiu R. Cuvintele limbii de lemn // România literară, Nr.26, 2009. (online)
http://www.romlit.ro/cuvintele_limbii_de_lemn (accesat 08.09.09)

Prezentat la 10.12.2010